

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קע

(בעמוד הקודם)

ת"ר הנא לידון בשטר ובחזקה: מי שקנה שדה, ובא אדם ומערער עליה שהיא היתה שלו, והקונה מוציא לו שטר שקנה אותה ממנו וגם מביא לו עדים שאכל את השדה שלוש שנים ויש לו 'חזקה' בשדה. נחלקו רבי ורשב"ג האם מקבלים את השטר או את החזקה, כראייה לכך שהשדה של הקונה.

שאלה: במאי קמיפלגי?

תשובה: **כי אתא רב דימי אמר:** האם 'אותיות' (= שטרות) נקנות במסירה'. כלומר מדובר שהקונה (ראובן) קנה מהמוכר (שמעון) את השטר שהמוכר קנה מאדם אחר (לוי), ובשטר הזה כתוב שלוי מכר את השדה לשמעון. כי שמעון לא כתב שטר חדש לראובן על השדה אלא מסר לו את השטר שהוא קנה בו את השדה מלוי.

השאלה היא, האם כשמעון מוסר לראובן את השטר הזה, ראובן קונה את השדה בקבלת השטר. או שראובן צריך לעשות קנין חזקה בשדה. לדעת רשב"ג בקניית השטר הוא לא קונה את השדה, ולכן רק בגלל העדים המעידים שהוא קנה את השדה ב'חזקה' הוא מקבל את השדה. ולדעת רבי הוא קונה אותה על ידי השטר, ולכן אין לו צורך בעדי חזקה.

אמר ליה אביי - אם כן פלוגתא לדמר: לדבריך אתה חולק על רבה שאמר לעיל להיפך בדעת רשב"ג, שאותיות כן נקנות במסירה.

אמר ליה ותפלוג: ענה לו רב דימי - אכן אני חולק עליו.

אמר ליה הכי קאמינא לך וכו': אמר לו אביי - התכוונתי לומר לך שהכרייתא הראשונה שהובאה לעיל (בעמוד הקודם - 'הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר') מתבארת רק כדברי רבה, שרשב"ג סובר שאותיות נקנות במסירה. אבל

לדברך שבכרייתא השניה סובר רשב"ג שאותיות לא נקנות במסירה, אם כן זו סתירה בדעת רשב"ג!

אלא אמר אביי: באמת גם רבי וגם רשב"ג סוברים שאותיות נקנות במסירה. אבל כאן מדובר בקונה שדה בשטר רגיל (שכתוב בו שמעון מכר את השדה לראובן), אך אחד מהעדים החתומים על השטר התברר כעד פסול, כי הוא קרוב של הקונה או פסול לעדות. ונחלקו רבי ורשב"ג במחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר בגיטין, מה פועל את התוקף של הגט? האם עדי החתימה שבגט, או עדי המסירה המעידים שהבעל מסר את הגט לאשה.

לדעת רבי אלעזר 'עדי מסירה כרתי'. כלומר אפילו גט שאין בו חתימות, כשר על פי עדים שהבעל מסר אותו לאשה. וממילא אפילו אם אחד העדים פסול, אנו מכשירים את הגט על ידי עדי המסירה. וכך גם כאן שאחד מהעדים בשטר פסול, אם יש לקונה עדים שקיבל את השטר מהמוכר, השדה שלו ואין לו צורך בעדי החזקה.

אבל לדעת רבי מאיר 'עדי חתימה כרתי' כלומר העדים שחותים על הגט נותנים לו את התוקף, וממילא אם אחד העדים פסול, הגט פסול. וכך גם בשטר מכירה. ולכן רק בגלל עדי החזקה הקונה מקבל את השדה.

קושיא: והא אמר רבי אבא מודה היה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול: אמנם רבי אלעזר מכשיר גט בלא חתימות עדים כלל (על פי עדי המסירה), אבל אם חתמו בו עדים פסולים הוא נעשה 'מזוייף מתוכו' והוא פסול. [הגט פסול מדרבנן, וזאת מחשש שמא יבואו לסמוך על עדי החתימה שהם עצמם יהיו גם עדי המסירה, והרי הם פסולים לעדות].

אלא אמר רבי אבינא: אם 'השטר מזוייף מתוכו' שבית דין כתבו בו שהם בדקו את החתימות והעדים פסולים, לכו"ע לא מועילים עדי המסירה. אבל מדובר כאן בשטר שאין עליו עדים כלל, והמחלוקת היא האם עדי מסירה כרתי וממילא הקונה מוציא את השטר עם עדי מסירה ואין לו צורך בעדי החזקה. או שעדי חתימה כרתי ולכן השטר לא מועיל וצריך להביא עדי חזקה.

תירוץ נוסף: **ואיבעית אימא:** המחלוקת של רבי ורשב"ג במקרה שהקונה מוציא שטר שהמערער מכר לו את הקרקע, והחתימות שבשטר אינן 'מקוימות' בבית דין (- בית דין לא ביררו שהם לא מזוייפות). והמערער מודה שהוא כתב את השטר

הזה, אבל הוא טוען שהוא לא מסר לו אותו, אלא הוא נפל מידי ו'הקונה' מצא אותו ומשתמש בו כאילו הוא קנה את השדה. לדעת רבי מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ולכן אין הקונה צריך להשתמש בעדי החזקה. ולדעת רשב"ג צריך לקיימו. ולכן כל עוד הוא לא קיים את חתימותיו אין לו תוקף, והוא מקבל את הקרקע רק בגלל עדי החזקה.

קושיא: **והא איפכא שמעינן להו:** והרי למדנו את מחלוקתם במסכת בבא מציעא בצורה הפוכה! כדלהלן.

דתינא שנים אדוקין בשטר: אם המלוה והלווה מחזיקים בשטר חוב, המלוה טוען 'השטר נפל ממני ואתה חייב לי את הכסף', והלווה טוען 'כבר פרעתי לך את הכסף והחזרת לי את השטר והשטר נפל ממני'. לדעת רבי אם השטר כשר דהיינו 'שקיימוהו חותמיו' (= העדים שחתמו על השטר העידו על חתימותיהם ובית דין כתבו בשטר 'הנפק' שהשטר הזה מקויים) המלוה גובה בו את הכסף. לדעת רשב"ג יחלוקו.

והוינן בה: והקשינו על רבי שאמר יתקיים השטר בחותמיו, מדוע המלוה גובה את כל החוב? הרי כתוב במשנה שם ששנים אוחזין בטלית יחלוקו!

ואמר רבא אמר רב נחמן: על כך - אם השטר מקויים, אין מחלוקת שהמלוה והלווה חולקים את החוב (כלומר המלווה גובה רק חצי חוב). וכל המחלוקת בין רבי לרשב"ג היא במקרה שהשטר אינו מקויים.

לדעת רבי גם אם 'מודה (הלווה) בשטר שכתבו, צריך (המלוה) לקיימו', כלומר אמנם הלווה מודה שהשטר אמיתי והוא כתב אותו למלוה, אבל הוא גם טוען שהוא פרע אותו. ולכן אם המלוה לא יקיים את השטר, הוא לא יוכל לגבות מהלווה כלום, בגלל שכל התוקף של השטר נובע רק בגלל שהלווה מודה שהוא כתב אותו, אך הוא עצמו טוען שהוא כבר פרע את החוב.

(אבל אם השטר מקויים, יש לו תוקף מצד עצמו גם בלי הודאת הלווה. אמנם מכיון שהלווה מחזיק בשטר יחד עם המלוה, שניהם חולקים בסכום הכתוב בשטר).

ולדעת רשב"ג אפילו אם השטר לא מקויים, מכיון שהלווה מודה בשטר, ממילא יש לו כבר תוקף ויכול המלוה לגבות בו. אמנם מכיון ששניהם מחזיקים בו, הם חולקים בכסף. עד כאן דברי הגמרא במסכת ב"מ.

הקושיא - במסכת ב"מ כתוב שלדעת רשב"ג מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ולדעת רבי כן צריך לקיימו. ואילו כאן ביארנו את מחלוקתם להיפך!

תירוץ: איפוך: יש להפוך את הדעות בברייתא כאן. רשב"ג הוא הסובר שנידון בשטר, כי לדעתו מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. ורבי סובר שנידון בחזקה, כי לדעתו מודה בשטר שכתבו כן צריך לקיימו.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך, אלא הכא בלברר קמיפלגי: אין להפוך את השיטות כאן. והמחלוקת של רבי ורשב"ג היא בנושא אחר. אדם שטוען שתי טענות לזכותו, האם הוא צריך להביא את כל הטענות שלו, או מספיק לו להשתמש בטענה אחת.

דהיינו כאן הקונה טוען שיש לו שטר ויש לו חזקה. לדעת רבי מכיון שהמערער טוען שהוא לא מסר לו את השטר מעולם, על הקונה להביא את השטר הזה ולא יועיל לו להביא רק את עדי החזקה. כי החזקה אומרת שאדם לא צריך לשמור על השטר לאחר שלוש שנים, אך מכיון שהוא טוען שכן יש לו שטר, עליו להציג אותו. ואילו לדעת רשב"ג אין צורך להביא את השטר ומספיק החזקה שיש לו. כי אדם לא צריך לברר את כל הטענות שיש לו, ומספיק לו לברר ולהראות שהוא צודק בטענה אחת מתוכם.

כי הא דרב יצחק בר יוסף הוה מסיק ביה זוזי ברבי אבא: כלומר רבי אבא היה חייב כסף לרב יצחק בר יוסף, הלך רב יצחק בר יוסף ותבע אותו לפני רבי יצחק נפחא, אמר לו רבי אבא - כבר פרעתי לך את החוב בפני פלוני ופלוני, אמר לו רבי יצחק נפחא - א"כ שיבואו העדים הנ"ל ויעידו שאכן פרעת בפניהם את החוב.

אמר ליה אי לא אתו וכו': אמר לו רבי אבא - וכי אם העדים לא יבואו אני לא נאמן? והרי ההלכה היא שהמלווה את חבירו בפני עדים לא צריך לפרוע לו את החוב בפני עדים, וא"כ אני נאמן לטעון שפרעתי לו ללא שראו זאת עדים.

אמר ליה אנא וכו': אמר לו רבי יצחק נפחא - בזה אני סובר כפי שאתה רבי אבא פסקת בעצמך, שאמר רבי אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב, האומר לחבירו פרעתיך בפני פלוני ופלוני, צריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו. ולמרות שאם הוא היה טוען פרעתיך שלא בפני עדים הוא היה נאמן, אבל כיון שהוא טען פרעתיך בפני פלוני ופלוני, עליו להביאם. ולכן עליך להביא את העדים!

[א"ל] **והא אמר רב וכו'**: אמר לו רבי אבא - והרי אמר רב גידל אמר רב שהלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל שאדם אינו צריך לברר את דבריו (= שאדם שטען טענה כל שהיא, אינו צריך להוכיח את טענתו אם היה יכול לזכות גם בלעדיה), וא"כ כיון שאני נאמן גם ללא עדים, הרי שכעת שאמרתי שיש לי עדים איני צריך לברר את דברי ואיני צריך להביאם. ומסתבר שהלכה כרשב"ג, מפני שאף רבי שנחלק על רשב"ג זה רק מפני שהוא סובר שכיון שהוא אמר שפת יתר לכן עליו לברר את דבריו, ומסתבר יותר כרשב"ג שאין לו להפסיד בגלל שאמר שפת יתר.

א"ל אנא נמי לברר קאמינא: אמר לו רבי יצחק נפחא - אני סובר כמו רבי שאם לא בירר דבריו הפסיד, ולכן כיון שאמרת שפרעת לו בפני עדים עליך לברר את דבריך ולהביא אותם, ואם לא תביא אותם תפסיד, ובאמת אם לא היית אומר שפרעת לו בפני עדים היית נאמן לומר שפרעת לו ללא עדים, והיית פטור.

משנה: מי שפרע מקצת חובו: לווה שהחזיר למלווה קצת מהחוב, וכעת הלווה חושש שהמלווה יגבה ממנו שוב את כל החוב ע"י השטר שבידו, לדעת רבי יהודה - על המלווה לקרוע את השטר שבידו, ויכתוב לו הלווה שטר אחר על הסכום הנוטר. לדעת רבי יוסי - המלווה יכתוב ללווה שובר (= שטר שכתוב בו שהוא פרע לו כך וכך מהחוב).

אמר רבי יהודה לרבי יוסי - לשיטתך נמצא שעל הלווה לשמור את השובר שלא יאכלוהו העכברים, שאם יאבד לו השובר יחזור המלווה ויגבה ממנו את כל החוב למרות שהוא החזיר לו חלק ממנו.

אמר לו רבי יוסי - כך יפה לו למלווה שהלווה יצטרך לדאוג ולשמור על השטר, כפי שנאמר "וְעָבַד לְנֵה לְאִישׁ מִלְּוָה" (= הלווה הוא 'עבד' של המלווה), ולא יורע כוחו של המלווה ע"י כתיבת שטר חדש, משום שאם נקרע את השטר הישן ונכתוב שטר חדש לא ימהר הלווה לפרוע לו את שאר החוב, אבל כעת שעל הלווה מוטל לשמור את השובר הוא ימהר לפרוע את החוב לפני שהשובר יאבד.

גמרא: אמר רב הונא אמר רב, אין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי, אלא בית דין הם שקורעים את השטר הראשון וכותבים לו שטר חדש על הסכום הנוטר, והם כותבים בו את הזמן הכתוב בשטר הראשון. (מדברי רבי יהודה במשנה משמע שאף העדים עצמם יכולים לכתוב לו שטר חדש, ואומר רב הונא שרב חולק וסובר שדווקא ב"ד יכולים לכתוב ולא העדים).

אמר ליה רב נחמן לרב הונא: אם רב היה שומע את הברייתא (לקמן קעא). שאומרת שהעדים עצמם קורעים את השטר והם כותבים לו שטר אחר, הוא היה חוזר בו ומודה שהלכה כרבי יהודה, שהרי גם רב סובר שלא כותבים שובר אלא כותבים שטר חדש, וא"כ אין זה משנה מי כותב את השטר, העדים או בי"ד.

אמר ליה שמיע ליה ולא הדר ביה: אמר לו רב הונא - רב שמע את הברייתא הזאת ובכל זאת הוא לא חזר בו, שהרי הברייתא אומרת שהעדים קורעים, ורב סובר שדווקא בית דין ולא העדים.

רב הונא מבאר את שיטת רב:

בשלמא וכו': לבית דין יש כח לקרוע את השטר ולכתוב שטר חדש עם הזמן הראשון שבו הכתב השטר הקודם, למרות שהוא נחשב ל'שטר מוקדם' (= כעת הם כותבים שטר חדש עם הסכום שנותר, וכותבים בו את התאריך בו נכתב השטר הקודם, וזהו 'שטר מוקדם'), ואף ששטר מוקדם פסול, לבי"ד יש כח להפקיע ממון משום ש'הפקר בי"ד הפקר', אבל עדים שכבר עשו את שליחותם לכתוב ולהעיד בשטר, איך יתכן שהם חוזרים ועושים כעת שליחות אחרת לכתוב שטר חדש, וכי מי נתן להם את הכח הזה? [נותוס' ביארו שאיך יתכן שהעדים אפילו שכבר עשו את שליחותם וכבר חל השיעבוד על ידם יכולים לעשות מכאן שטר חדש עם התאריך של השטר הראשון, ואפילו אם הלווה דורש מהם לעשות זאת אין מסתבר שהם יכולים לעשות כך, שא"כ יאמרו שכל שטר מוקדם הרי הוא כשר].